

FÓRUM ARCHIVÁROV

----- Roč. XI č.4 -----

----- Apríl 2000 -----

Otázky, odpovede ...

Rozhovor s Dr. Elemírom Rákošom, čestným predsedom SSA, námestníkom pre archívny úsek Slovenského národného archívu v Bratislave

1/ Archívnictvo na Slovensku napriek skutočnosti, že jednotná organizácia archívov tu existuje len od roku 1954, je na pomere dobrej úrovni i keď v mnohom, najmä v oblasti technického vybavenia našich archívov zaostávame za svetovým, ba aj stredoeurópskym trendom. Pozitíva našej odbornej práce vyplývajú azda aj z toho, že slovenské archívnictvo v mnohom napodobňuje, alebo prevzalo niektoré prvky z už rozvinutého francúzskeho archívnictva. V súčasnosti však existujú názory, že práve francúzske archívnictvo a teda archívne systémy, ktoré prevzali ako vzor francúzskeho archívnictva, sú v kríze vzhľadom na skutočnosť, že tento model umožňuje rozdeľovanie národnej kultúrnej pamäti, čo prakticky znamená, že v štátoch, ktoré prevzali francúzskeho archívnictva, existuje množstvo špeciálnych archívov. Podľa dlhoročného tajomníka Medzinárodnej rady archívov Charlesa Kecskemétiho „vo Francúzsku hrozí, že krajina, ktorá bola pôvodcom koncepcie moderného Národného archívu obnoví archívny systém Ancient Regime a jednotlivé

ministerstvá budú uchovávať dedičstvo, ako pred rokom 1789.“

Naproti tomu anglický model, ktorý sa stará výlučne o písomnosti z verejnej správy a tieto preberá z jednotlivých ministerstiev nedovoľuje, aby sa vytvárali samostatné archívy ministerstiev. Takýmto spôsobom sa vytvára národné kultúrne dedičstvo, ktoré je sústredené v národnom archíve.

Vážený pán doktor, radi by sme poznali Váš názor na túto problematiku, keďže za posledné roky sme boli na Slovensku svedkami vzniku viacerých archívov na úrovni ministerstiev, či iných štátnych úradov. Myslíte si, že má svoje opodstatnenie, aby jednotlivé rezorty /napr. ministerstvo vnútra, či ministerstvo obrany, alebo ministerstvo zahraničných vecí/ mali svoj vlastný archív? Nebude to naše národné kultúrne dedičstvo príliš rozdrobené?

Napodobňovanie niektorých pozitívnych prvkov francúzskeho archívnictva, prípadne i ďalších archívne

vyspelých krajín má svoj význam pri budovaní nášho mladého archívnictva. Nemalo by sa však zabúdať na naše vlastné tradície a tradície susedných krajín. Ide hlavne o historické, právne a archívne tradície, ktoré v regióne strednej Európy ovplyvnili vznik osobitnej kultúry administratívy, spisovníctva i archívnictva. Ako vieme, archivistika nepatrí k exaktným vedám, aj preto sa základné princípy a metódy archívnej teórie a praxe uplatňujú v jednotlivých krajinách a regiónoch v súlade s príslušnou kultúrou správy vecí verejných.

Domnievam sa, že rozdrobenosť archívneho kultúrneho dedičstva nám až tak nehrozí. Archívy a archívne fondy nemusia nutne existovať iba v centralizovanej podobe. V post-socialistických krajinách dochádza k novým javom aj v archívnictve. V období socializmu štátne archívy ochraňovali a spravovali štátny archívny fond, ktorého súčasťou však boli aj archívne dokumenty súkromného pôvodu /osobné archívne fondy a zbierky, fondy rodov a rodín, ako aj fondy neštátnych subjektov/. Možno však hovoriť o inej rozdrobenosti celého štátneho archívnictva, nakoľko popri štátnych archívoch existovali samostatné, avšak

tiež štátne archívy vojenské, policajné, ako aj archívy štátostrany. V budúcnosti nás azda neprekvapí vznik množstva súkromných archívov. Treba však pripomenúť, že v procese ochrany archívneho kultúrneho dedičstva hrá prvoradú úlohu štát.

Pokiaľ ide o podstatu Vašej otázky priznávam, že nie som prívržencom rozširovania počtu rezortných štátnych archívov na úrovni ministerstiev a iných štátnych úradov. Moja predstava je taká, že aj existujúce rezortné archívy ministerstiev a pod., by mali pôsobiť iba ako archívy prechodné, teda časovo obmedzené, hoci s dlhodobou správou archívnych dokumentov /azda 100-ročnou/. Po uplynutí tejto doby by sa mali archívne dokumenty všetkých ústredných štátnomocenských orgánov a úradov sústrediť v Slovenskom národnom archíve, ktorý je žiadúce budovať ako historický a otvorený archív štátu, národa a občanov.

2/ Medzi aktuálne otázky týchto dní na Slovensku určite patrí chystaná reorganizácia verejnej správy. Dopad to priamo, či nepriamo bude mať aj na sieť archívov na Slovensku. Už v predchádzajúcom čísle Fóra archívov sme informovali širokú archívársku obec, že pripravovaná reorganizácia štátnej správy počítá aj pre sieť archívov s viacerými alternatívnymi riešeniami. Keďže

patríte medzi archívárov, ktorí pôsobia v odbore už dlhé roky a Váš názor je podložený praktickými skúsenosťami, zaujíma by ma, akú sieť štátnych archívov by ste považovali za najvhodnejšiu na Slovensku?

Sieť štátnych archívov je predovšetkým nutné stabilizovať. Archívy by mali byť imúnne voči rôznym politickým tendenciám, územným zmenám a reorganizáciám verejnej správy. Časté zmeny v sieti a skladbe archívov pôsobia destabilizačne a deštruktívne na archívy ako ústavy odborného, vedeckého a kultúrneho charakteru. V podstate všetko, čo súvisí s archívom je podmienené možnosťou a potrebou zachovania stability a kontinuity. Súčasná sieť štátnych archívov by sa nemala rozširovať. Skôr by som navrhoval znížiť počet regionálnych archívov. Nazdávam sa, že riadiaca sféra archívov by mala viacej pozornosti venovať legislatívnej úprave archívnictva a spisovníctva ako reorganizácii verejnej správy. Spisovníctvo a archívnictvo tvoria dva samostatné systémy, ktoré síce spolu súvisia, ale sú podstatne rozdielne. Archív nie je spisovňa a registratúra nie je archívny fond. Toto majú mať v pamäti nielen archívári, ale aj štátni funkcionári. Bez tohto poznatku nie je

dobre možné budovať a organizovať verejné archívy ako funkčné inštitúcie vedy, kultúry a správy. Vhodným riešením súvzťažného systému „spisovne - archívy“ sa zjednoduší budovanie siete štátnych archívov na Slovensku. Riešeniu tohto problému môže azda pomôcť organizovanie veľkých registratúrnych stredísk /mediarchívov/ vo sfére štátnej správy. Viem si dobre predstaviť napríklad „Registratúrne stredisko ministerstiev Slovenskej republiky“, ako plne funkčnú, vláde SR podriadenú inštitúciu, finančne nenáročnú, s menšími nárokmi na personál a vybavenie. Takéto stredisko môže znamenať skvalitnenie a zjednodušenie predarchívnej starostlivosti i archívneho dohľadu. Sieť historických a otvorených archívov môže pozostávať zo Slovenského národného archívu, regionálnych archívov oblastných, prípadne okresných a azda menšieho počtu archívov obecných /samosprávnych/. Najvýznamnejšie archívne fondy Slovenskej republiky ústredného charakteru patria jednoznačne do trvalej úschovy Slovenského národného archívu a nie do rezortných archívov, či iných archívov.

Transformácia socialistického archívnictva na archívnictvo demokratického štátu má spočívať v uplatnení prvkov demokratizácie, liberalizácie, pluralizmu, decentralizácie a samo - správy.

3/ V ostatných rokoch sa čoraz častejšie stretávame s názormi, že archívy sú len akýmisi služobníkmi štátnej správy, ba dostávame sa do situácie, že si nás mýlia so zberňami odpadového papiera. Zrejme to vyplýva aj z toho, že archívy len málokedy majú finančné prostriedky na to, aby sa prezentovali na verejnosti s inou prácou než prácou z oblasti týkajúcej sa správnej agendy. Čitatelia FA by určite boli zvedaví na Váš názor - v čom vidíte východisko zo súčasnej situácie?

Otázka smeruje k tým vážnym problémom, ktoré znepokojujú život a prácu archivárov štátnych archívov. Odpoveď si vyžaduje podstatne viacej priestoru, aký máme k dispozícii. Dotknem sa iba niektorých problémov. Ide najmä o nízku úroveň archívneho myslenia a poznania na Slovensku. Týka sa to nielen občanov - laikov, ale aj vzdelaných vrstiev, žiaľ, aj viacerých pracovníkov archívov, spisovní a podnikových archívov. Verejná správa na Slovensku nemá dlhšiu tradíciu, keďže sme nemali svoj štát a vlastnú administratívu. Azda aj preto je pohľad pracovníkov štátnej správy na význam

a zmysel archívov skreslený a podceňujúci. Viacerí pracovníci štátnej správy si neuvedomujú skutočnosť, že práve v archívoch sa nachádzajú zdroje poznatkov a informácií o geneze a vývoji verejnej správy na území Slovenska.

Východisko z tejto situácie vidím nielen v zlepšení finančného a technického stavu archívov, ale aj v razantnejšom rozvoji archívneho myslenia, vo zvyšovaní vzdelanosti v archívnom odbore, v uplatňovaní archívnej teórie a terminológie, v poznaní dejín archívov, archívnych fondov, ako aj dejín spisových systémov a dejín tvorby registratúr v bývalom Uhorsku, Československu i na Slovensku. K tomu patrí aj aktivita archivárov v oblasti archívnej publicistiky a osvety. Archivári majú informovať občanov o tom, že archívnictvo je samostatným odvetvím ľudskej činnosti. Výsledky tejto činnosti archívov sa zhodnocujú tak vo vede, kultúre ako aj vo verejnej správe a v službe občanom.

4/ Vďaka Vašej práci archívna teória na Slovensku od čias uverejnenia článku Dr. Kušíka urobila veľký krok dopredu, dovoľm si tvrdiť, že dnes v oblasti rozpracovania archívnej teórie sme predbehli niektoré susedné krajiny, ktorým sme donedávna mohli len závidieť práce z tejto oblasti. Určite

so mnou súhlasíte, že do praxe sa teoretické poznatky dostávajú len veľmi pomaly, čo do určitej miery je aj pochopiteľné, keďže aplikovanie archívnej teórie, i keď vychádza z praktických skúseností, nie je vždy jednoduché. Je však zarážajúce, že často rodiace sa archívne pomôcky napriek novým poznatkom sa v mnohých prípadoch takmer nelíšia od tých, ktoré boli vypracované v dobe, keď sme nemali teoretické znalosti z tohto odboru, ba zaostávajú za niektorými z nich. Vyplyva to určite aj zo skutočnosti, že metodika spracovania a prístupňovania archívnych fondov po roku 1990, ale už aj skôr, nebola a nie je sústredená na želanú úroveň. Metodická komisia je zaneprázdnená terminologickým slovníkom a zrejme aj preto v ostatných rokoch sa upustilo od hodnotenia vypracovaných archívnych pomôcok. Oddelenie archívneho výskumu v SNA, ktorého ste vedúcim, samozrejme nemôže mať v náplni hodnotiť všetky vyhotovené archívne pomôcky na Slovensku. Aký je Váš názor, kto by mal túto prácu robiť? Myslíte si, že by bolo účinné zriadiť osobitné kolégium, ktoré zhodnotí projekty spracovania archívnych fondov, prípadne finálne produkty jednotlivých archívov, ako je to v mnohých iných štátoch? Alebo si myslíte, že hodnotiť archívnu pomôcku je vecou len príslušného riaditeľa archívu?

Štúdia Dr. Michala Kušíka, Archívnictvo v klasifikácii vedy /SA 1968/1/, predstavuje základ archivistiky na Slovensku. Z tohto základu treba vychádzať, ďalej ho rozvíjať a najmä v praxi archívov uplatňovať. Problémy pomalej aplikácie archívnej teórie v

archívnej praxi majú viaceré príčiny. Spočívajú predovšetkým v samotných archívároch, v ich schopnostiach, myslení a konaní. Tvorivá archívna práca predpokladá nielen povinné odborné vzdelanie, vyžaduje aj ďalšie systematické vzdelávanie a vnímanie problémov praxe, čo predpokladá schopnosť archívára formulovať otázky a hľadať odpovede. K tomu je však nevyhnutné čítať, študovať odbornú archívnu literatúru domácu i zahraničnú. Žiaľ, viacerí archívári v archívoch nečítajú ani len Slovenskú archivistiku. Vysokoškolsky vzdelaný archívár, ktorý nesleduje archívnu literatúru sa v podstate sám diskvalifikuje. To je azda aj jednou z príčin tvorby archívnych inventárov nízkej úrovne. Pomalosť prenikania archívnoteoretických poznatkov do archívnej praxe spočíva nielen v nekvalitných archívnych inventároch, ale najmä v nekvalitne sformovaných archívnych fondoch. Možno konštatovať, že viacerí archívári na Slovensku nevenujú primeranú pozornosť tvorbe archívnych fondov, hodnoteniu externej a internej štruktúry fondov, klasifikovaniu fondov a systemizácii archívnych dokumentov vo fondoch. Predpokladom kvalitného archívneho inventára je kvalitne

sformovaný archívny fond. Provenienčný princíp sa zvykne nazývať aj fondovým princípom. Žiaľ, v minulosti sme venovali malú pozornosť práve problematike archívnych fondov. Azda preto ešte i v súčasnosti dochádza nezriedka k deštrukcii a fragmentácii archívnych fondov.

Domnievame sa, že v tomto smere uplatnenia archívnej teórie v praktickej činnosti archivárov môže veľa dobrého vykonať aj naša Spoločnosť slovenských archivárov v rámci archívnych dní, ale aj inými formami a aktivitami.

5/ Niektoré archívne pomôcky na Slovensku, ktoré boli vypracované v uplynulých rokoch, ale aj v súčasnosti, majú dobrú odbornú úroveň a z informačného hľadiska predbehnú mnohé archívne pomôcky, ktoré boli vypracované v zahraničí. Našou nevýhodou je, že archívne pomôcky na Slovensku od osemdesiatych rokov sú vypracované v najlepšom prípade v piatich exemplároch, v ostatných rokoch často už len v troch (pre nevyhnutné šetrenie s papierom). V čom by ste videli možnosť zlepšenia práce archivárov v tejto oblasti?

Odpoveď na túto otázku súvisí s tým, o čom sme vyššie hovorili. Ani najlepšie vypracovaný archívny inventár nemôže zachrániť nekvalitne spracovaný fond. Máte pravdu i v tom, že existujú v našich archívoch archívne

inventáre dobrej kvality. Sú to inventáre, ktoré by sa po redakčnej úprave mohli publikovať. Domnievam sa však, že v štátnych archívoch je žiadúce sprísniť nároky na tvorbu vhodných archívnych fondov a kvalitných archívnych inventárov. K väčším a významnejším archívnym fondom sa majú archívne inventáre vydávať tlačou a autorizovať. Na základe poznatkov v Slovenskom národnom archíve môžem konštatovať, že využívanie archívnych fondov a archívnych pomôcok možno v niekoľkých prípadoch kvalifikovať ako zneužívanie práce archivárov. Preto hovorím o autorizovaní archívnych inventárov, iných pomôcok a archívnych diel. V SNA rukopisy archívnych inventárov, ostatných archívnych pomôcok a archívnych diel posudzujeme vo vedeckej rade archívu, ktorej členmi sú vedúci pracovníci archívu, zástupca MV SR, odboru archívnictva a člen katedry archívnictva a pomocných vied historických. Nazdávam sa, že podobnú prax je možné uplatniť aj v prípade oblastných a okresných archívov. Pochopiteľne nie je potrebné, aby každý archív mal vedeckú, či redakčnú radu. To je otázka organizačná, ktorú môže riešiť kolégium riaditeľov archívov spoločne

s odborom archívnickva a Vedeckou archívnu radou.

Pri tejto príležitosti poznamenávam, že nám chýbajú publikované práce z dejín spisových systémov a tvorby registratúr v Uhorsku, Československu i na Slovensku, štúdie o jednotlivých archívoch a archívnych fondoch /analýzy fondov a pod./ Najmä nám chýbajú archívne publikácie z dejín väčších rodov a panstiev, ich archívov a archívnych fondov. Tieto a podobné témy z archivistiky patria jednoznačne do vedeckej a publikačnej činnosti archívárov.

6/ Ostatné roky ukazujú, že v niektorých našich archívoch došlo k zlepšeniu odborného zloženia pracovníkov, ba konečne sa objavujú aj mladí ambiciózni ľudia. No popri tejto pozitívnej čрте je treba pripomenúť aj to, že mnohí aj praktickí archivári odchádzajú zo siete štátnych archívov. Radi by sme poznali Váš názor na túto problematiku. Je to podľa Vás len otázkou nedostatočného finančného ohodnotenia archívárov?

Nemyslím si, že je to iba otázka nedostatočného finančného ohodnotenia archívárov. Určite aj to! Ide nám azda aj o iné ocenenie, ako iba finančné, či medailové. Ocenenie spolupracovníkov, kolegov i vedúcich pracovníkov, hoci len dobrým slovom a

priateľským povzbudením. K tomu patrí aj vytváranie dobrého, priateľského, kolegiálneho prostredia, prijateľnej súťaživosti a tvorivého ovzdušia v archívoch. Patrí sem aj tvorba vhodných podmienok na pozitívnu prácu všetkých pracovníkov archívu, najmä mladých kolegov. Umožniť mladým schopným pracovníkom, aby sa stali nielen dobrými, ale vynikajúcimi odborníkmi. Vedúcim pracovníkom archívov môže napomáhať aj Spoločnosť slovenských archívárov. Spoločnosť združuje svojich členov z rôznych pracovísk archívov štátnych i neštátnych, zo spisovní a medziarchívov, podnikových a iných archívov. SSA je tým činiteľom, ktorý upevňuje povedomie stavovskej príslušnosti a stabilitu profesie. Odchod archívárov zo siete štátnych archívov treba chápať ako prirodzený proces súčasnosti, ktorý síce archívom neprospieva, ale mu nemožno zabrániť, nakoľko ide o právo a slobodu človeka. V štátnych archívoch je nanajvýš nutné vytvárať také podmienky, ktoré archívárom zabezpečia trvale vhodné zamestnanie a ktoré splní ich profesionálne ambície. Aj v archívoch na Slovensku je možné vychovávať duchovnú elitu, ktorá môže pozitívne ovplyvniť mocenskú elitu

štátu a z archívov vytvoriť kultúrne inštitúcie.

7/ Vo svete čoraz častejšie sa dostávajú do popredia otázky ochrany archívnych dokumentov. V ostatných rokoch všetky veľké svetové archívne podujatia zaraďujú do svojho programu otázky týkajúce sa tejto činnosti. Ako praktický archívár, ktorý navyše dlho pracoval s archívnymi dokumentmi po roku 1945, poznáte dobre stav archívnych dokumentov na Slovensku. Myslíte si, že v oblasti ochrany je na Slovensku situácia uspokojivá?

Ochrana archívnych dokumentov patrí k prvoradým úlohám archívov a archívárov. Garantuje ju štát tým, že zabezpečuje archívom potrebné finančné, personálne, legislatívne, technické a priestorové náležitosti v záujme ochrany celého archívneho kultúrneho dedičstva na Slovensku. V oblasti archívnej ochrany azda ani nie je možné hovoriť o plnej spokojnosti. Na druhej strane nie je vhodné bagatelizovať výsledky dosiahnuté v ostatných rokoch, najmä na úseku výstavby a rekonštrukcie archívnych budov. Podľa mňa menej uspokojivá je situácia archívnej ochrany na úseku prevencie, konzervovania, reštaurovania a kopírovania archívnych dokumentov. Ide predovšetkým o technizáciu týchto procesov. Prevenciu chápeme komplexne, včítane pred-

archívnej starostlivosti a zhromažďovania archívnych dokumentov. Úlohy ochrany archívnych dokumentov sa dotýkajú nielen špecialistov ochrany, ale v podstate všetkých pracovníkov archívov. Túto skutočnosť si viacerí archívári azda ani neuvedomujú počas výkonu jednotlivých archívnych činností, najmä pri fyzických presunoch dokumentov v archívnych depozitároch, pri spracúvaní a sprístupňovaní, ale aj pri využívaní. V našich archívoch sa na štúdium a iné využívanie predkladajú prevažne iba originálne archívne dokumenty. Mnohé vzácne dokumenty sa až príliš často kopírujú z originálnych dokumentov. Kapacita vyhotovovania študijných kópií je pomerne nízka. Súvisí to však nielen s nedostatkom techniky a počtu pracovníkov, ale aj so spracovávaním a sprístupňovaním archívnych fondov. Nie je predsa vhodné a racionálne mikrofilmovať, konzervovať a inak chrániť dokumenty, ktoré nemajú trvalú archívnu hodnotu, ani archívne dokumenty, ktoré nie sú dosiaľ archívne spracované. Žiaľ, takýchto dokumentov sa v štátnych archívoch nachádza ešte stále veľké množstvo.

8/ Mnohí z nás so záujmom sledujú Slovenskú archivistiku a Vaše odborné

články z archívnej teórie. Prezradte nám, čo chystáte v súčasnosti? Dočkajú sa archívári súhrnnej samostatnej práce z archívnej teórie?

Rád by som pripravil samostatnú prácu z archívnej teórie na Slovensku.

Neviem, či to ešte zvládnem a či som na takúto prácu dostatočne pripravený. Verím však, že sa nájdú pokračovatelia, a aj na Slovensku sa zrodí vydarené dielo z archivistiky.

V mene čitateľov Vám za rozhovor srdečne ďakujem a v mene nás všetkých Vám želám veľa zdravia, šťastia a úspechov do ďalšej práce.

Veronika Nováková

≈ 3. archívnych dní na Slovensku ...

Bratské pokladnice - sociálno podporné spolky baníkov

Pri ťažkej a namáhavej práci v baniach, v nebezpečnom prostredí dochádzalo často nielen k telesným úrazom, ktoré v mnohých prípadoch zapríčinili invaliditu, ale aj nezdravé pracovné prostredie pod zemou, predčasne podlamovalo zdravie robotníkov. Zvlášť robotníci v baniach, stupách a hutách žili so svojimi rodinami výhradne len zo mzdy, ktorú dostávali za svoju prácu. Neúrodné, hornaté kraje poskytovali len nepatrné možnosti pre poľnohospodárstvo, ktorého produkty by boli bývali vhodným doplnkom baníkovej mzdy. Vytváraníu hospodárstiev bránil tiež

veľký počet robotníkov koncentrovaných na pomerne malom priestranstve.

Ak baníci a hutníci už neboli schopní pracovať, ak prišli o svoju mzdu, boli vystavení biede a hladu, odkázaní sami na seba alebo na podporu príbuzných a na milosrdenstvo dobrých ľudí. Ešte horší osud postihoval ich vdovy a siroty. A takéto prípady boli pri ťažkej a nebezpečnej práci a pracovných podmienkach veľmi časté. Boli to práve tieto okolnosti, ktoré nútili baníkov hľadať riešenie - postarať sa o svoje sociálne zabezpečenie.

Ako východisko pre založenie takejto organizácie veľmi dobre poslúžili už dávnejšie existujúce náboženské spolky, Bratstvá /fraternitas, Bruderschaft/. Tieto mali pôvodne prevažne len náboženskú náplň, ako udržiavanie kostolov, oltárov, organizovanie účasti na cirkevných pobožnostiach, na pohreboch členov bratstva a venovali sa aj určitej charitatívnej činnosti. Takéto bratstvá existovali v Bratislave roku 1349, v Levoči v roku 1402, atď. V stredoslovenských banských mestách to boli najmä **Bratstvo Božieho tela a Bratstvo Panny Márie**.

V roku 1457 sa už spomína Bratstvo Božieho Tela v Kremnici. V Banskej Bystrici vzniklo bratstvo pred rokom 1463. Banskoštiavnický komorský podgróf a ťažiar Siegfried Piesch venoval vo svojom testamente z roku 1513 Bratstvu Božieho Tela 25 fl.

Prvoradé poslanie aj týchto bratstiev bolo náboženské. Ich členmi boli nielen baníci, ale aj ťažiar a mešťania. Baníci odkladali menšiu časť rudy ako oferu a z peňazí, ktoré sa získali odpredaním rudy sa udržiavali oltáre, kaplnky, podporoval sa klérus a pod. Bratstvá sa starali aj o

slávnostnejší ráz bohoslužieb, náboženských obradov a procesií. Z peňazí bratstiev sa však podporovali aj chudobní a núdzni členovia. A práve táto charitatívna činnosť získala postupne prevahu. Nakoľko väčšina členov bratstva pozostávala z baníkov, snažili sa baníci získať aj rozhodovanie nad bratstvom a jeho finančnými prostriedkami.

Už začiatkom 16. storočia začínajú bratstvá strácať postupne svoj náboženský charakter a stávajú sa svojpomocnými organizáciami baníkov, hutníkov a ostatných robotníkov pracujúcich pre baníctvo. Dostávajú aj iný názov, začínajú sa menovať **bratské pokladnice**.

Známa je takáto premena náboženského združenia baníkov Bratstva Božieho Tela na bratskú pokladnicu v Banskej Bystrici v roku 1519, keď banícke vedenie Bratstva Božieho Tela obmedzilo jeho náboženský charakter na minimum. Príklad banskobystričských baníkov nasledovali baníci v Hodruši, kde sa laicizovalo Bratstvo Panny Márie v r.1519 - 1522 a v Banskej Štiavnici v r.1525 - 1526 v čase búrlivých udalostí, ktoré sa odohrali pred a počas baníckeho povstania.

Môžeme s určitou pravdepodobnosťou predpokladať, že všetky bratské pokladnice nielen v stredoslovenských banských mestách, ale aj vo východoslovenskej banskej oblasti sa vyvinuli podobným spôsobom, toľž keď už mali vzor v bratských pokladniciach, ktoré sme spomenuli.

Aj keď sa baníkom v Banskej Štiavnici podarilo premeniť bratstvo na svojpomocnú organizáciu, nepodarilo sa im získať nad ňou úplnú právomoc. Spravovanie peňazí bolo totiž zverené banskému majstrovi.

S takýmto riešením neboli baníci spokojní, najmä keď sa s ich peniazmi šafáril tak, že sa míňali na všetko možné, len nie na to, na čo boli určené. Koncom 16. stor. sa množili ústne i písomné sťažnosti a protesty baníkov. Sťažovalo sa i samotné mesto. Nespokojnosť baníkov bola taká veľká, že hrozila vzbura. Túto napätú situáciu prišli riešiť v r. 1599 dvaja kráľovskí komisári /Krištof Rappach a Gašpar Tribel/. Baníci i mesto znova predložili svoje sťažnosti a požiadavky. Komisárom sa podarilo po dlhých vyjednávaniach dosiahnuť dohodu. Na základe starých, bližšie neznámych štatútov bratskej pokladnice zostavili nový poriadok.

Kráľovskí komisári ho schválili a podpísali 18.1.1600.

Na začiatku tohto poriadku sa hovorí o príčinách, pre ktoré si už predkovia založili bratskú pokladnicu. Do bratskej pokladnice mal každý banský a hutný úradník vložiť týždenne 1 fenig. Z týchto peňazí sa mala členom v čase potreby poskytovať podpora. Baníci sa naďalej dožadovali, aby im bratská pokladnica bola úplne zverená. S touto požiadavkou však komisári nesúhlasili a tak sa v poriadku nariadilo, že bratská pokladnica, nazývaná aj bratskou truhlou, má byť uložená v byte banského majstra. Bola však upravená správa bratskej pokladnice. Banské a hutné robotníctvo dostalo právo **voliť si správu pokladnice**, ktorá mala pozostávať z 3 - 4 úradníkov a takého istého počtu robotníkov. Členovia správy sa nazývali bratskí majstri. Okrem toho si mali zvoliť pisára, ktorý pracoval pri banskom majstrovi a mal na starosti **účtovnú a písomnú agendu bratskej pokladnice. Bratskí majstri sa mali starať aj o riadne vyúčtovanie a poriadok v bratskej pokladnici.**

V poriadku sa tiež nariadovalo, že bratskí majstri nesmú bez vedomia banského majstra a celého osadenstva

požičiavať veľké sumy, ako sa to robilo doteraz.

Aj napriek tomuto poriadku prípady zlého hospodárenia s bratskými peniazmi sa opakovali aj v nasledujúcich rokoch. Baníci preto 17.5.1647 znovu využili prítomnosť kráľovských komisárov. Títo dôkladne preskúmali situáciu, pričom zistili okrem rôznych neporiadkov aj to, že poriadok z r.1600 nie je presný a preto vydali k nemu dňa 28.4.1648 dodatok, ktorý mal 11 bodov. Tento dodatok k starému bankému poriadku mal konečne odstrániť rôzne neporiadky v hospodárení s peniazmi bratskej pokladnice. Všetky jeho body hájili práva baníkov. Takýmito konkrétnymi úpravami sa komisárom skutočne podarilo urobiť načas poriadok.

Týmto doplneným poriadkom sa banskoštiavnická bratská pokladnica riadila vyše 200 rokov. Nakoľko boli schválené kráľovskými komisármi, je pravdepodobné, že sa stali v podstatných bodoch vzorom pre stanovy všetkým existujúcim bratským pokladniciam v Uhorsku.

Dozor nad bratskými pokladnicami vykonávali až do **vydania všeobecného bankého zákona v r.1854 banké súdy.**

Vážnejšia zmena v stanovách bratských pokladníc nastala až v 2. pol. 19. stor., keď vo všeobecnom bankom zákone z r.1854 dostali bratské pokladnice svoj právny podklad. Tento zákon nariaďoval všetkým bankým podnikateľom zriadiť pri bankových podnikoch bratské pokladnice pre podporu baníkov, ktorí potrebujú pomoc, ako aj pre podporu ich vdôv a sirôt.

Štátny dozor nad bratskými pokladnicami patril do kompetencie bankých kapitanátov, ktoré schvaľovali stanovy bratských pokladníc, starali sa o ich vyhlásenie, zlúčenie bratských pokladníc a schvaľovali ich zánik.

V zmysle tohto zákona a na podklade stanov z r.1648 boli zostavené pre štiavnickú bratskú pokladnicu v r.1862 obširnejšie stanovy, ktoré platili až do r.1882, kedy vyšli nové jednotné stanovy bratských pokladníc. Nimi sa v podstate s nepatrnými zmenami a prispôbením miestnym pomerom spravovali všetky bratské pokladnice na území terajšieho Slovenska.

Správu bratskej pokladnice tvoril pomerne zložitý aparát, na ktorom mal podiel banký erár, súkromní bankí podnikatelia, ktorí sa pripojili k bratskej

pokladnici pri erárnom banskom podniku a zvolení zástupcovia členov bratskej pokladnice.

Jednotné stanovy s menšími nepodstatnými zmenami, prípadne doplnkami platili v bratských pokladniciach až do vzniku ČSR.

K žiadúcej reforme došlo, keď pre české zeme zákonom č. 608/1919 Zb. boli provizórne zvýšené zaopatrovacie dávky /provízie/ baníkov a za tým účelom bol zriadený Ústredný zaopatrovací fond. Na Slovensku a Podkarpatskej Rusi dostávali provizionisti rôzne druhotné prídavky. Zákomom č. 303/1921 Zb. bola pôsobnosť Ústredného zaopatrovacieho fondu rozšírená aj na Slovensko a Podkarpatskú Rus s platnosťou od 1.7.1920. Do fondu prispievali rovnakou časťou zamestnávateľa i zamestnanci na členov provizionovaných po 1.7.1820, na starších členov prispievali len zamestnávateľa; tým boli provizionisti rozdelení na tzv. starodôchodcov a novodôchodcov.

Radikálnejšiu zmenu v organizácii bratských pokladníc vyvolal zákon č.242/1922 Zb., podľa ktorého sa mali všetky bratské pokladnice na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi zlúčiť do jednotnej spoločnej - Revírnej

bratskej pokladnice pre Slovensko a Podkarpatskú Rus so sídlom v Bratislave. Dovtedy závodné bratské pokladnice právne jestvovali a plnili svoje sociálne poslanie pre baníkov, pričom boli usmernené ohľadne starobného poistenia /provízie/ Ústredným zaopatrovacím fondom, ohľadne nemocenského poistenia výnosom zo dňa 5.9.1921 /č.2323/ a úrazové poistenie im bolo úplne odňaté.

Dovtedajšie rozdrobené bratské pokladnice likvidovala správna komisia pre likvidáciu bratských pokladníc na Slovensku a Podkarpatskej Rusi zložená zo 6 zástupcov robotníkov a troch zástupcov podnikateľov. Túto komisiu zriadil Vládnny komisariát pre banské a hutnicke záležitosti v Bratislave dňa 15.1.1923 a uložil jej dve úlohy: likvidovať bývalé bratské pokladnice a uviesť do života a organizovať Revírnu bratskú pokladnicu pre Slovensko a Podkarpatskú Rus.

Táto reforma odstránila dovtedajšiu roztrieštenosť starobného a invalidného poistenia a uskutočnila právnu unifikáciu sociálneho poistenia baníkov.

Revírna bratská pokladnica bola zriadená podľa zákona z 11.7.1922,

č.242 Zb. pre obvody bankských úradov na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Vo vlastnej kompetencii vykonávala nemocenské poistenie a zaopatrovacie poistenie ako úradovňa Ústrednej bratskej pokladnice v Prahe; v jej mene poskytovala dôchodky invalidné, starobné, vdovské a sirotské podpory.

Členmi Revírnej bratskej pokladnice boli osoby zamestnané v baniach a hutách, ktoré sa nachádzali v obvodoch bankských úradov na Slovensku a Podkarpatskej Rusi.

Úplnú svoju činnosť začala vykonávať Revírna bratská pokladnica až od 1.10.1924, kedy zanikol Ústredný zaopatrovací fond bratských pokladníc v Bratislave.

Správu Revírnej bratskej pokladnice tvorilo valné zhromaždenie, predstavenstvo a dozorný výbor.

Revírna bratská pokladnica v Bratislave bola nariadením vlády s mocou zákona č. 300 Zb. zo dňa

8.11.1940 zrušená dňom 31.12.1940. Poistenie všetkých jej bývalých členov prevzala dňa 1.1.1941 Robotnícka sociálna poisťovňa v Bratislave.

Aj napriek viacerým nedostatkom, ktoré sa počas dlhých storočí existencie bankských pokladníc prejavovali, mali tieto organizácie značný význam. Tento význam nebol len sociálny, hoci i na tomto poli bol taký veľký, že ho nemožno dosť doceniť. Tisícky baníkov, hutníkov a iných robotníkov boli zachránené od hladu, biedy a potupnej staroby. Možno desaťtisíce vdôv a sirôt dostali pomocou týchto organizácií aspoň najnutnejšie prostriedky na živobytie. Nemožno tiež nevidieť to, že bratské pokladnice sú vlastne predchodcom aj dnešného sociálneho poistenia. A v tomto smere presahuje ich význam dobu ich trvania a siaha až po dnešok, ba i do budúcnosti.

Jozef Surovec

Odborný seminár „Originálny dokument, mikrofilm, elektronická kópia“

Dňa 4. mája 2000 sa v Slovenskom národnom archíve konal odborný seminár „Originálny dokument, mikrofilm, elektronická kópia“. Okrem Slovenského národného archívu boli jeho spoluorganizátormi firma AGFA, Viedeň a firma FLOWPLUS, s.r.o., správa a archivácia dokumentov. Na seminári sa zúčastnilo okolo 90 účastníkov z rôznych archívov, knižníc, bánk, poisťovní, Ústredného daňového riaditeľstva, Národného úradu práce, Generálnej prokuratúry, Matice slovenskej, ministerstiev, Slovnaftu i ďalších organizácií a inštitúcií.

Seminár otvoril PhDr. Peter Draškaba, riaditeľ Slovenského národného archívu. Poukázal na dôležitosť riešenia uvedenej problematiky a nutnosť sledovania technických trendov a prostriedkov v tejto oblasti a ich vhodnú a správnu aplikáciu v oblasti archívnictva.

Ing. Jozef Hanus, CSc. zo Slovenského národného archívu potom stručne predniesol úvodné

slovo k semináru, poukázal na význam ochrany dokumentov ako jednej z najdôležitejších úloh archívov, uviedol a predstavil jednotlivých prednášateľov.

Mikrofilm - bezpečné médium pre archiváciu bol názov prednášky Ing. Pavla Janovjaka, Agfa-Gevaert Gesellschaft m.b.H., Mariahilfer Strasse 198, A-1153 Wien. Detailne sa v nej zaoberal výrobou mikrofilmov Agfa, ich spracovaním a vlastnosťami najmä z hľadiska ich dlhodobého uloženia. Na základe dlhodobých skúseností i experimentálnych údajov možno jednoznačne konštatovať, že trvanlivosť dobre spracovaného mikrofilmu s polyesterovou podložkou je niekoľko sto rokov a ako nosič analógovej informácie nevyžaduje žiadne špeciálne zariadenia na prehliadanie obrazu.

Plné znenie tejto i ďalších prednášok bude v najbližšej dobe dostupné na Internete na adrese www.agfa.at/ind.html ako aj v našom časopise Fórum archívárov.

V prednáške „Digitalizácia alebo mikrosnímkovanie“ sa Jozef Hanus zaoberal využitím mikrofilmu i digitalizácie v oblasti ochrany dokumentov a sprístupňovania informácií. Poukázal na výhody i nevýhody oboch systémov ako aj na názory, ktoré boli na túto tému prezentované na Medzinárodnej archívnej konferencii Za okrúhlym stolom v Budapešti v roku 1999. Elektronické digitálne informácie a systémy nachádzajú čoraz širšie použitie v dôsledku ľahkého spôsobu záznamu a výhod, ktoré poskytujú z hľadiska prístupu a prenosu informácií. Z hľadiska stálosti však predstavujú pre archívy vážny problém, pretože ich „najsľabšou stránkou“ je dlhodobé uchovanie informácií bez ďalších zásahov /regenerácia médií, hardveru i softveru/. Ukazuje sa, že z hľadiska dlhodobej stálosti zostáva naďalej najbezpečnejším médiom stály a trvanlivý papier a kvalitne spracovaný mikrofilm. Zdá sa, že optimálnym riešením by mohol byť tzv. duálny/hybridný systém, ktorý umožňuje súčasné mikrosnímkovanie a skenovanie dokumentov.

A práve „Hybridný systém archivovania“ bol témou ďalšej prednášky Ing. Pavla Janovjaka, ktorý

prezentoval výhody takéhoto systému nielen v teoretickej rovine, ale aj aplikačnými príkladmi a popoludní aj praktickou ukážkou na zariadení ADMIS SC51. Toto zariadenie má na snímanie inštalovanú kameru so 16 mm filmom, v druhej šachte je inštalovaný skener. Týmto moderným hybridným systémom je možné v jednom operačnom kroku naraz vyhotoviť aj 16 mm mikrofilm a zároveň originály naskenovať. Využitie týchto technických prostriedkov v celom procese informačného manažmentu s následným použitím ďalších technických zariadení bolo ďalšou témou uvedenej prednášky.

Zaujímavú prednášku „Právne postavenie - originálu, mikrofilmu a elektronickej kópie“ prezentoval Mgr. Milan Mišovič z Ministerstva vnútra SR, odboru archívnictva a spisovej služby. Poukázal najmä na množstvo súčasných a v podstate neriešených problémov týkajúcich sa právnej sily a dôkaznosti jednotlivých médií. Z jeho prednášky jednoznačne rezultovala potreba väčšej aktivity a angažovanosti archívárov pri riešení problémov z tejto oblasti.

„Pohľad tretej strany“ bol názov prednášky Mgr. Viliama Jónu, CSc. z firmy FLOWPLUS, s. r.o. Na začiatku

priblížil poslucháčom aktivity svojej firmy, ktorá sa zaoberá „správou a archiváciou dokumentov“. Takáto firma funguje vlastne ako „tretia strana“ medzi organizáciou, pre ktorú poskytuje uvedené služby a medzi archivármi, resp. archívnymi orgánmi, ktoré metodicky dohliadajú na jej činnosť. Poukázal na niektoré praktické problémy, s ktorými sa stretávajú pri svojej činnosti a ktorých riešenie, či už v rovine legislatívy alebo pružnej aplikácie nariadení by mohlo napomôcť situácii v tejto oblasti.

Mgr. Pavel Máťuš zo Slovenskej národnej knižnice v Matici slovenskej v Martine v prednáške „Realizácia projektu digitalizácie mikromédií“ predstavil zamýšľaný projekt, ktorý by sa mal v blízkej budúcnosti postupne realizovať na tamojšom pracovisku. Jedným zo spôsobov digitalizácie, ktorú doporučuje aj Európska komisia pre ochranu a sprístupňovanie dokumentov je digitalizácia už hotových mikrofilmov na podstatné zlepšenie a zrýchlenie prístupu k takto uloženým informáciám.

Popoludní pokračoval seminár praktickými ukážkami a predvádzaním zariadení firmy AGFA. Z nich najmä zaujal už spomenutý hybridný systém mikrofilmová kamera/skener a

spracovanie a aplikácia jeho výstupov. Okrem toho sa účastníci mohli zoznámiť aj s ďalšími zariadeniami - klasickým automatom na spracovanie mikrofilmov FP 500, čítacími zariadeniami s možnosťou spätného kopírovania /čítačka/tlačiareň - reader/printer/, skenerom mikrofilmov a jeho ďalšou aplikáciou, atď.

Podľa reakcií účastníkov seminára sa zdá, že jeho odborná úroveň i praktické ukážky boli hodnotené veľmi dobre. Treba si len želať, aby sme takýchto a podobných akcií mohli organizovať čím viac a to i napriek tomu, že jedinou „studenou sprchou“, ktorá občas vyrážala dych nám všetkým, boli relácie medzi cenami zariadení a našimi finančnými možnosťami. To však nič nemení na úspechu celého podujatia. Lebo začať niekde treba a sme presvedčení, že postupne aj v archívoch vybudujeme moderné informačné možnosti, ktoré prispievajú k tomu, že sa archívy svojím postavením zaradia tam, kde právom patria.

Publikácie Európskej komisie pre ochranu a sprístupňovanie týkajúce sa digitalizácie sú dostupné v Slovenskom národnom archíve /Oddeľovanie archívnej ochrany, Jozef Hanus/:

Hartmut Weber, Marianne Dörr: Digitization as a Method of Preservation? Final report of a working group of the Deutsche Forschungsgemeinschaft. European Commission on Preservation and Access, Amsterdam, Washington, July 1997, 27 pp.

Stephen E. Ostrow: Digitizing Historical Pictorial Collections for the Internet. Council on Library and Information Resources, Washington, DC, European Commission on Preservation and Access, Amsterdam. 1998. 36 pp.

Pedro Gonzáles: Computerization of the Archivo General de Indias, Strategies and Results. Council on Library and Information Resources, Washington, DC, European

Commission on Preservation and Access, Amsterdam. 1999, 57 pp.

Jeff Rothenberg: Avoiding Technological Quicksand, Finding a Viable Technical Foundation for Digital Preservation. Council on Library and Information Resources, Washington, DC, European Commission on Preservation and Access, Amsterdam. 1998, 35 pp.

Abby Smith: Why Digitize? Council on Library and Information Resources, Washington, DC. February 1999, 13 pp.

Nicole Bouché: Digitization for Scholarly Use: The Boswell Papers Project at the Beinecke Rare Book and Manuscript Library. Council on Library and Information Resources, Washington, DC. February 1999, 15 pp.

Jozef Hanus

Digitizácia alebo mikrosnímkovanie

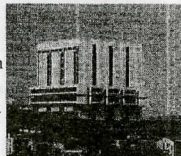
Jozef Hanus
Slovenský národný archív
Drotárska 42, 817 01 Bratislava
telefón (07) 6280 1189
fax (07) 6280 1247

Základné úlohy archívu

➤ Ochrana dokumentov

- fyzické zabezpečenie pred úmyselným či neúmyselným poškodením, odcudzením ...
- minimalizácia degraďačných vplyvov - optimálne podmienky uloženia

➤ Získavanie, Sprístupňovanie

- - *istá miera rizika poškodenia*
- Využívanie /Študovňa /Xerox/Výstavy/
• *maximálne riziko poškodenia !!!*

Jozef Hanus, Slovenský národný archív Bratislava

2

Eliminácia maximálneho rizika poškodenia

- Neposkytovať dokumenty na štúdium a iné spôsoby využívania - môže platiť v prípade fyzicky poškodených dokumentov - nie je to však riešenie problému
- Poskytovanie kópií - faksimile, xerokópie - občas pre trvalé expozície a pod.
- Využívanie mikrofilmu - najčastejší spôsob
- Digitálne kópie - najmodernejší spôsob

Jozef Hanus, Slovenský národný archív Bratislava

3

Prenos obrazu originálu na iný nosič vyžaduje systémy, ktoré:

- dlhodobo poskytujú maximálnu kvalitu reprodukcie
- sú dostupné
- slúžia ako prostriedok lepšieho a širšieho prístupu k danej informácii
- sú hospodárne

Jozef Hanus, Slovenský národný archív Bratislava

4

Využívanie mikrofilmu na ochranu dokumentov

- Doteraz najrozšírenejší spôsob vo všetkých svetových archívoch a knižniciach - špeciálne na NOVINY
- Milióny záberov na mikrofilmoch
- Originálny negatív
 - nemal by sa používať v ďalšom procese
- Pozitívna /negatívna/ študijná kópia
- POZOR - dôležitosť prípravy dokumentov na mikrosnímkovanie

Jozef Hanus, Slovenský národný archív Bratislava

5

Výhody mikrofilmu

- nepodlieha žiadnym zásadným technickým premenám, je teda „preverený budúcnosťou“
- informácia uložená v analógovej forme je priamo dostupná ľudskému oku s relatívne malým úsilím
- technologický proces spracovania nepodlieha zásadným zmenám
- vysoká rozlišovacia schopnosť
- dôkladne spracované normy a štandardy
- možnosti digitalizácie mikrofilmov

Jozef Hanus, Slovenský národný archív Bratislava

6

Stálosť a trvanlivosť mikrofilmov závisí na

- Stabilita spracovaných materiálov
- správnom a úplnom procese spracovania
- kvalite ustálenia a vyprania filmov
- uložení a podmienkach využívania

Josef Huma, Slovenský národný archív Bratislava

7

STÁLOSŤ A TRVANLIVOSŤ FILMOV Nitrát celulózy

- Najpoužívanější podložka až do 1940
- **Chemicky nestály, vysoko horľavý a samodegradovateľný**
- Bol nahradený v 1951 triacetátom celulózy alebo tzv. bezpečným filmom
- **Staršie filmy na báze nitrátu celulózy by sa mali odstrániť a oddeliť od archívnych a knižničných zbierok; staré obaly, ktoré obsahovali takéto filmy by sa mali zničiť**

Josef Huma, Slovenský národný archív Bratislava

8

Film - triacetát celulózy /TAC/

- Známý ako bezpečný film, začal sa používať v 1951, sa vyrába pridaním kyseliny octovej k celulóze
- Táto reakcia je vratná - počas uloženia sa TAC rozkladá za uvoľňovania kyseliny octovej
- **Degradácia TAC** objavená len nedávno - koncom 1980 - ako tzv. **octový syndróm** - odvodený od silného octového zápachu, ktorý sa uvoľňuje pri rozklade TAC
- Film je nehorľavý

Josef Huma, Slovenský národný archív Bratislava

9

- Podmienky uloženia (60% RH, 24°C)
 - Životnosť nového filmu je 20 rokov
- Životnosť v chlade (40% RH, 4,4°C)
 - Životnosť nového filmu 450 rokov, životnosť filmu napadnutého octovým syndrómom je 75 rokov
- Uloženie pri bode mrazu (20-30% RH, 1,7°C)
 - Životnosť nového filmu 1,000 rokov, životnosť filmu napadnutého octovým syndrómom je 250 rokov
- Uloženie v mraze (20-30% RH, -18°C)
 - Životnosť nového filmu 2,000 rokov, životnosť filmu napadnutého octovým syndrómom je 540 rokov

Josef Huma, Slovenský národný archív Bratislava

10

Polyesterový film

- **Nedávne výskumy ukázali, že polyesterový film nepodlieha problémom kyslosti ako triacetátový film a jeho trvanlivosť je oveľa vyššia**
- Polyesterové filmy sa používajú od 1960 rokov; od polovice 1970 sa používajú aj na magnetické zvukové filmy. V oveľa tenšej forme sa používa aj na video and audio pásky

Josef Huma, Slovenský národný archív Bratislava

11

Obraz

- Reprodukcia alebo imitácia formy osoby alebo veci
- živé /verné/ alebo grafické zobrazenie alebo popis
- znázornenie /obraz/ objektu vytvorený objektívom, zrkadlom alebo elektronickým systémom
- podobnosť objektu vytvorená maľovaním, kreslením alebo fotografiou
- presná podoba / analógia

Josef Huma, Slovenský národný archív Bratislava

12

- **Analogón** - v gnozeológii ideálny objekt, ktorý špecifickým spôsobom zobrazuje poznávaný objekt
- **Analogové zobrazenie** - zobrazenie premennej (dát, údajov) pomocou nejakej spojito sa meniacej veličiny, ktorej veľkosť sa mení priamo úmerne so zmenou hodnoty premennej

Josef Hama, Slovenský národný archív Bratislava

13

DIGITALIZÁCIA OBRAZ 011010001100

- **Digitalizácia** - prevod spojitého signálu do diskretnej číslícovej formy
- **Informácia** vytvorená binárnym kódom pozostávajúca z číslíc 0 - 1

Josef Hama, Slovenský národný archív Bratislava

14

Digitálna konverzia

0100110011100

- V ostatných rokoch rapidný rozvoj v archívoch a knižniciach vyspelých krajín
- digitalizovať je možné skoro každý formát a médium
- virtuálne archívy a knižnice

Josef Hama, Slovenský národný archív Bratislava

15

Digitálna konverzia

0100110011100

- Zmena analogovej informácie na digitálnu - podstatne sa mení jej charakter
- Jedna z najdôležitejších kvalít - Nie je fixovaná ani vo svojej podstate ani forme - pokiaľ nie je vytlačená

Josef Hama, Slovenský národný archív Bratislava

16

Typy elektronických digitálnych informácií v archívoch

➤ Informácie o archívnych dokumentoch

- tvorba informačného a evidenčného aparátu o archívnych dokumentoch (fondoch) - tvorba inventárov, katalógov, registrov a pod. v elektronickej forme - využívanie počítačov v procese súčasného spracúvania archívnych dokumentov
- údaje získané skenovaním už hotových vytlačených starších archívnych pomôcok - problémy s OCR

Josef Hama, Slovenský národný archív Bratislava

17

Typy elektronických digitálnych informácií v archívoch

➤ Obrazová databáza digitalizovaných archívnych dokumentov

- tvorba obrazovej databázy získaná digitalizáciou vlastných originálnych dokumentov
- tvorba obrazovej databázy získaná digitalizáciou originálnych dokumentov nachádzajúcich sa v iných archívoch - projekt v Španielskom Archíve General de Indias v Seville
- digitalizácia mikrofilmov prípadne iných médií

Josef Hama, Slovenský národný archív Bratislava

18

Typy elektronických digitálnych informácií v archívoch

➤ **Elektronické digitálne dokumenty, ktoré vznikli z činnosti organizácií a inštitúcií a po uplynutí určených lehôt sa dostanú do príslušného archívu**

- touto problematikou sa zatiaľ u nás nikto nezaobrá
- skôr či neskôr nás však realita k tomu donúti

Jozef Hamo, Slovenský národný archív Bratislava

19

Výhody

- neporovnateľne ľahší a podstatne rýchlejší prístup k informáciám o dokumentoch
- veľké možnosti variácií pri vyhľadávaní relevantných informácií
- šírenie informácií pomocou intra- a internetu - možnosť posielania obrazových informácií
- „štúdium na diaľku“ - šetrenie času a peňazí
- koncentrácia obrovského množstva informácií a ich rýchle vyhľadávanie

Jozef Hamo, Slovenský národný archív Bratislava

20

Problémy

- Štandardizácia archívnych činností - napr. ISAD(G)
- Štandardizácia a kompatibilita jednotlivých systémov a platformí
- stálosť a trvanlivosť magnetických médií a optických diskov - problémy štandardizácie pri vyhodnocovaní ich stálosti
- očakávaná životnosť väčšiny magnetických pásov je maximálne 50 rokov
- optické disky - životnosť 5 - 100 rokov

Jozef Hamo, Slovenský národný archív Bratislava

21

Najväznejšie problémy?!

- Prudký vývoj nových technológií - rýchle zastaratie hardveru
- Ešte rýchlejší vývoj v oblasti softveru !!!
- Nutnosť migrácie údajov každých 5-10 rokov na nové médiá a technológie

Rýchly technický pokrok - najväčšie nebezpečenstvo pre "staré" informácie

Jozef Hamo, Slovenský národný archív Bratislava

22

ZÁVER

- Elektronické digitálne informácie a systémy nachádzajú čoraz širšie použitie v dôsledku ľahkého spôsobu záznamu a výhod, ktoré poskytujú z hľadiska prístupu a prenosu informácií
- Z hľadiska stálosti však predstavujú pre archívy vážny problém, pretože ich „najslabšou stránkou“ je dlhodobé uchovanie informácií bez ďalších zásahov (regenerácia médií, hardveru i softveru)

Jozef Hamo, Slovenský národný archív Bratislava

23

ZÁVER

- Preto treba dôkladne zvážiť nielen to, čo bude treba digitalizovať, ale aj s akými hardverovými, softverovými - a teda finančnými nákladmi bude potrebné naďalej udržiavať celý systém
- Ukazuje sa, že z hľadiska dlhodobej stálosti zostáva naďalej najbezpečnejším médiom stály a trvanlivý papier a kvalitne spracovaný mikrofilm
- Zdá sa, že optimálnym riešením by mohol byť tzv. duálny systém, ktorý umožňuje súčasne mikrofilmovanie a skenovanie dokumentov

Jozef Hamo, Slovenský národný archív Bratislava

24

Informácia pre Vás !

Všetkým absolventom archívnictva a PVH na FF UK v Bratislave

Vážené kolegyně! Vážení kolegovia!

V roku 2000 sa završuje 50 rokov od vzniku študijného odboru archívnictva a pomocných vied historických na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Túto udalosť si my, učiteľia a absolventi odboru chceme pripomenúť akademicky dôstojným a zároveň kolegiálne priateľským stretnutím, ktoré sa uskutoční v **piatok 22. septembra 2000**. Stretnutie bude pozostávať z troch na seba nadväzujúcich časových a organizačných blokov:

I. Od 10,00 do 14,00 pripravujeme **Deň otvorených dverí** na štvrtom poschodí, v priestoroch katedier histórie na Šafárikovom námestí č.6. V tomto čase tu radi privítame na osobnej prezentácii všetkých absolventov nášho odboru. Dostanú možnosť vstúpiť do priestorov, ktoré sú spojené s rokmi ich univerzitného štúdia, individuálne sa stretnúť so svojimi učiteľmi a kolegami.

Zároveň sa budú môcť zapísať do Pamätnej knihy a k dispozícii bude aj skromné občerstvenie.

II. Od 14,00 do 15,30 sa v Moyzesovej sieni v budove Filozofickej fakulty na Gondovej ulici /vchod z Vajanského nábrežia/ uskutoční slávnostné **Akademické zhromaždenie** učiteľov a absolventov odboru archívnictva FF UK. Jeho náplňou budú pozdravné príhovory pozvaných hostí, vystúpenie nestora nášho odboru pána profesora J. Nováka a tiež niekoľko malých prekvapení.

III. Od 17,00 do 23,00 sa vo vybranom pohostinskom zariadení stretnú a pobudnú vopred prihlásení záujemcovia na slávnostnej večeri, ktorá bude potom pokračovať voľným spoločenským posedením.

K 50. výročiu nášho študijného odboru pripravujeme tiež vydanie knižnej publikácie - **pamätného zborníka FF UK HISTORICA**, ktorý bude o.i. obsahovať vedecko-

bude o.i. obsahovať vedecko-pedagogické profily učiteľov, kompletný zoznam absolventov a ich diplomových prác, výber štúdií a odborných článkov učiteľov a absolventov, ako aj ďalšie príspevky a materiály týkajúce sa nášho odboru a osláv jeho jubilea.

Na prvé dve podujatia je voľný prístup pre všetkých absolventov študijného odboru archívnickva a pomocných vied historických Filozofickej fakulty UK v Bratislave a to bez výnimky. Prístup na slávnostnú večeru a následné spoločenské posedenie budú mať však, žiaľ, už iba účastníci s predplateným konzumným.

Z pochopiteľných príčin, ktoré netreba azda bližšie rozvádzať, preto prosíme všetkých záujemcov o účasť na avizovanom večernom stretnutí, aby **najneskôr do 30. júna 2000** poukázali na adresu: Katedra archívnickva a PVH FF UK, Šafárikovo nám. 6, 818 01 Bratislava zálohu na konzumné vo výške **350,- Sk**. Vstupenky na večeru a bližšie informácie o mieste jej konania budú k dispozícii všetkým prihláseným, ktorí sa preukážu ústrižkom poštovej poukážky, alebo iným hodnoverným potvrdením o včasnom zaplatení uvedenej sumy, v priebehu prezentácie dňa 22. septembra 2000 od 10-tej hodiny.

Vážené kolegyně, kolegovia úprimne Vás pozývame a tešíme sa na neopakovateľné stretnutie s Vami všetkými!

Prof. PhDr. Leon Sokolovský, CSc.
vedúci katedry

Vydáva Spoločnosť slovenských archívárov 10 x ročne

Redakčná rada: V. Nováková, L. Vrteľ, J. Hanus, Z. Kollárová, I.Graus,

V. Hrtánková, V Morišová

Technická úprava: ŠOKA v Šali, J.Benciová

Náklad: 380 ks

Povolilo: MK SR 1472/96